

СЕССИЯ АЖЫЛЫН ДООСКАН

Декабрь 19-та хүннүг ий-
гя чартымда сессия болуучу
ажылы Тыва Республиканын
Министрлер Чөвүлелинин
Даргазынын ораакчызы
В. П. Болбаттың өткөдуну
таалай-биле Тыва Респуб-
ликанын Дээди Сөвөдүнүн
доктаалыг төлөвилелин
беттээр адилге комиссия-
зын тургусканы-биле улам-
чылаан.

Дараазында Тыва Респуб-
ликанын прокурору С. С. Зо-
тов ОБКК херээнге хамаа-
рыштыр республикага ител-
ге түңнелдериниң талазы-
биле дыңнадыг кылган. (Бо
дугайында материалдар бис-
тиң содунга сөөлүг үеде ий-
лаа катап үнөң — ред.).

Депутаттар Э. Х. Ооржак,
Б. Т. Санчи, Кызыл хоорай
Сөвөдүнүн даргазы Ю. П.
Слободчиков бо талазы-биле
айтырылган салган соонда,
Дээди Сөвөдүнүн Даргазы
К. А. Бичелдей дыңнадыгын
хүлээп алганы-биле сонан
каарынның дугайында санал
киргирге, депутаттарның
чамдык кезин оң-биле чөп-
шээрешкен.

Шак мыңаар баштай-ла
сөс алган депутат Г. Ч. Шир-
шиниң бо талазы-биле са-
налыгын утказы мындыг
болган:

— Мындыг нарын, чидиг
айтырыгы апаа-ла дыңнап
эрттирип каарга кайып боор-
Маана хамаарыштыр болу-
мун бодалдарынын илерде-
рин чөпшээрер көрүр.
Кандыг-даа барында чок,
кандыг-даа юридиктин үң-
дүн чок-чөргө юстиция ми-
нистри Ю. Т. Стал-оол күрү-
неге удур өз-аа айылдыг
үүлгедикшиң — өскерликчи
чорун деп буруудадылган
детекши, Республиканың кол
шүүгү ажылдакчыларының
бирээзи эрге-хоойлу, ки-
жилиниң эргелерин болгаш
хостуг чорун камгалаар
ужурлуг мындыг бедик ал-
бан-дужаалдыг кижилер мын-
чаар аажылап турда, эрге-
хоойлу күрүзениң тургузуш-
шылдас бис.

Август 22-де, херек безит
отуртумуш турда Ю. П.
Слободчиков телевидениеге
болуучу интервьюсузунга пар-
тияны кем-буруулуг органи-
зация дээн болгай, Юрист
кижи-дир эвеске, баш удур
буруулуг деп санавазынын
принциптин билбес кижилер
өз-өс-ле болгай. Ындыг же-
вирдик нүгүдүзүңкүннер апа-
да уламчылаашыан.

«Депутат кижиңиң эрге-
байдалың дугайында
Хоойлу-даа бар, бо бүгүнү
сокадыр үе келбээн бе?
Мону ой-шаанда сокатпас
болза, бистин өрнүвүсүна
өскө-даа кижилер мындыг
чүдүлгө таварыш болур
болгай. Ук болуушкунга че-
ле политиктиг үнелдиз бер-
зе эки боор.

Дараазында сөс алган де-
путаттар С. М. Достай, Э. Х.
Ооржак, М. Д. Кара-Сал,
Российяның удуртулганын ме-
ге медээлер-биле буудулур-
ган Эпп, Слободчиков, Стал-
оол оларның хөдөлгөшчи-
нерин буруу шаап, чүңү че-
дип алыр дээш кычап тур-
ганының дугайында айтыр-
ганын салганар. Ылаңкы
депутат Э. Х. Ооржактың
«Стал-оолдун ол хөдөлгөш-
чи-нерин оң апа-да аныма-
биле тайылбырлаар болза,
шын эвес болур. Бистин төв-
гүвүсүна база бир мындыг
анымак шүүгү сайдып турган
болдуру ийиң — Оюн Полат.
Оон үлгүдигдериниң дуга-
йында, кеме кижиниң оң
хөдөлгөшчиги барганын би-
дир силер. А бистин анымак
сайдыныс хамыкты мурнай
хөп-көдө тараткыч олоонун
чүү дээрлэ?» — дээш эвээш
эвес бодалдарын тывылдыр-
ган боор.

Депутаттар П. С. Кара-Сал,
Ч. Д. Б. Ондар база бот-
тарының бодалдарын илерет-
кенер.

«Өзүн каш улус депутат-
тарының негедээ-биле рес-
публика прокурору С. С. Зо-
товтан Тоюу райоңда кем-
хөкүм үлгүдигчиликтериниң
дугайында дыңнадыг кыл-
гын дээш чүңү чөпшээреш-
кенер.

«Тыва АССР-ниң Дээди
Сөвөдүнүн доктаамал комис-
сияларының дугайында» Тыва
Республиканың Хоойлузуңга
эдилгелер болгаш негедээ-
лер кирер дугайында» Тыва
Республиканың хоойлулары-
ның төлөвилелерин чөдир
ажылдап кыл-ыр талазы-биле

эдилге комиссиязынын өсү-
нээзинден депутат Ч. Б. Мо-
гуш дыңнадыг кылган. Хоой-
лулар төлөвилелдеринге ха-
маарыштыр депутаттар Н. А.
Ондар, К. Т. Куулар, К. Х.
Шавыраа саналдарын кири-
ген. Сессия хоойлуларын хү-
лээп алган.

«Тыва Республиканың
Дээди Сөвөдүнүн доктаамал
комиссияларың эде тургуза-
рының дугайында» доктаал
төлөвилелин сайгарып чу-
гааажырынга депутаттар
идеңкейлиг кирип, А. Н.
Шуленов, Н. А. Ондар, В. Д.
Тавберидзе, В. Х. Сүге-Маа-
дыр, К. Д. Будук-оол, В. С.
Салчак, Ш. П. Куулар,
Ч. Д. Б. Ондар, К. А. Мас-
люков, К. Т. Куулар, Б. Д.
Монгуш, С. И. Ильенков,
Ш. Д. Ооржак, А. А. Каадыр-
оол, А. В. Конев, И. Ч. Саал,
З. Н. Сат, Х. Д. Монгуш
боттарының бодалдарын иле-
реткенниң соонда, ол ни-
тин-биле хүлээп алдыган.

Тыва Республиканың Дээди
Сөвөдүнүн болгаш Министрлер
Чөвүлелин республиканың
улус өөредилге черлериниң
ажылдакчыларының кийги-
рин депутаттар чугаала-
жып көргөн. Бо талазы-биле
дыңнадыгы Тыва Респуб-
ликанын улус өөредилгесиниң
министри Н. С. Конгар кыл-
ган. Ук кийгиригын Дээди
Сөвөдүнүн социал-политика
комитетинге чогур доку-
ментини, доктаалды беле-
кеп кыллары-биле дамчыдып
бээр дээн санал-биле депу-
таттар чөпшээрешкен.

Оон соонда депутаттар
Тыва Республиканың Ми-
нистрлер Чөвүлелин Дарга-
зынын ораакчызы В. П.
Болбаттың социал-культура
адырларының тудуларын
чогур турарынын дугайында
өткөдунга хамаарыштыр док-
таалды хүлээп алганын.

Сессияның ажылынын
ийити хүнү оң-биле доо-
зуган.

Декабрь 20-де эртеңги ху-
ралга Дээди Сөвөдүнүн коми-
теттери тургустунган, депу-
таттар оларның даргаларын
соңгаатар. Шак мыңаар
эрге-хоойлу политиказынын
комитетинин даргазын Н. А.
Ондар, улус ажил-агайынын
экономиказынын комитетин-
ге — А. Н. Шуленов, соци-
ал-политика комитетинге — Э. Х.
Ооржак, аграр политика бол-
гаш экология комитетинге —
П. С. Кара-Сал болгаш күрү-
не тургузушун комитетинге
В. Х. Сүге-Маадыр олар соң-
гуткан. Сан-хө-бюджет коми-
тетинин даргазынын албан-
дужаалы келер сессияга че-
дир хос арткан.

Депутаттар Тыва Респуб-
ликанын Дээди Сөвөдүнүн
Президиумун оң үш кижилер
составтыг болур деп боды-
лаан, олче дүрүм өзүгаар
кирер ужурлуг Дээди Совет-
тиң Даргазынга, оон ораак-
чыларынга болгаш комитет-
тер даргаларынга немей ке-
жигүнериң соңгудазын чорут-
кан, ыңчалдаа апаа санал-
дап депутаттар В. Д. Та-
вберидзе, Ч. К. Амыр-Санаа,
В. Г. Вальков, З. Н. Сат,
В. У. Хоомушкы, С. С. Санчи,
А. И. Семенов, Б. Т. Санчи
болгаш Б. К. Шомбун олар-
ның чалгынынын даа чогур
бадылашынын санын чөдип
албаанында кайызы-даа Пре-
зидиум кежигүнериң соңгута-
шкан.

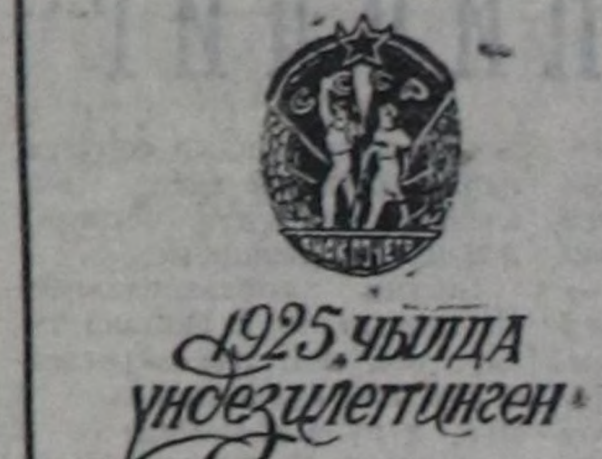
«РФСР-ниң экономика-
хоойлуларың хамаарыла
дугайында» айтырыгы де-
путаттар чугаалашкан. Ай-
тырыг талазы-биле дыңна-
дыгы республиканың Ми-
нистрлер Чөвүлелин Дарга-
зынын ораакчызы В. Б.
Салчак кылган. РФСР-
ниң хоойлуларын кичээл-
лиг өөренип көргөш,
бо талазы-биле Чарлык-
ты Президиум хүлээп алыр-
га, дараазында барып күш-
түг болдуруп, бадылаар
дээн санал-биле депутаттар
чөпшээрешкен.

Сессия Совет Армиянын
хүрээленинге Тывадан кел-
диргелериниң албан-хүлээл-
ге күүсөлдөниң дугайында
айтырыгы база чугаалаш-
кан. Айтырыг талазы-биле
дыңнадыгы республиканың
Министрлер Чөвүлелин
Даргазынын ораакчызы
В. В. Содунап кылган.

Дараазында депутаттар
Чаа-Хөл районуң катеп тур-
гузарынын дугайында ай-
тырыгын чугаалажып көр-
гүнчө кирген. Республиканың
сан-хө-бюджет министри К. Д.
Ондар, депутаттар К. Д.
Биче-оол, В. У. Хоомушкы,
К. Д. Будук-оол, А. В.
Марпеха, Б. Т. Санчи, П. С.
Кара-Сал, Ч. Д. Б. Ондар,
С. С. Санчи, Х. Д. Мон-
гуш, Ш. Д. Ооржак бо та-
лазы-биле саналдарын кири-
ген. Чаа-Хөл районуң ка-
теп тургузарынын дугайы-
нда доктаалды сессия хүлээп
алган.

«Чер дээш төлөвир дуга-
йында» Тыва Республиканың
ниң Хоойлузуңгун төлөвиле-
лин сайгарып чугаалажы-
рын келер сессияга чөдир
соңгаатар деп депутат-
тар шийитиргээн.

Тыва Республиканың баш-
тайсы Президентиниң
соңгудаларын 1992 чыл,
дың март 15-те эрттерер
деп доктаалды сессия хү-
лээп алган.

АЛМА-АТА ДЕКЛАРАЦИЯЗЫ

Хамаарышпас күрүнелер

— Азербайжан Респуб-
лика, Армения Республика,
Беларусь Республика, Ка-
захстан Республика, Кыр-
гызстан Республика, Мол-
дова Республика, Россия
Федерациязы (РФСР),
Таджикстан Республика,
Туркменистан, Узбекистан
Республика болгаш Украина,
оларның аразында хары-
лаалар бот-боттарының кү-
рүне суверенитетин база
суверенитетин дең эргелин,
дең эргелин болгаш иштиги
херектеринге холгаарлашпа-
зының принциптерин хүлээп
алган, кычкырып, күш
баа хүндүлөп көрүңү, күш
ажылаарында болгаш күш
дөңгөрүндө, экономиктиг
база өскө кандыг-даа
ыйышкындан ойт-
лаарынын, маргыш-
лаарынын тайбың ший-
тирлээриниң, кижиниң
эргелерин болгаш хоста-
галарын, оон иштинде на-
ционал өзөш санныг ула-
стын эргелерин киришти-
р, хүндүлээриниң, хүлээл-
гелерин болгаш делегей эрге-
линиң хүлээп көргөңи
принциптерин болгаш нор-
маларын ак сеткиндиг кү-
сөдириниң үндөзүннөң хөг-
жүрүр ужурлуг эрге-хоойлу-
луг демократтыг күрүнелер
ниң тургузарыңче чүткүр-
шкан.

бот-боттарының де-
вискээр талазы-биле бүдүн-бүрүн
чорун база амыг бар кызы-
галаарынын хажык чогуң
хүлээп база хүндүлөп көр-
бүшаан.

төөгүлүг ханы дазыл-
дыг найрадыг, юна-хөл-
бөз чоруктуң болгаш бот-
боттарында амыктыг калы-
аажылдажылганың хары-
лааларын бымылаары ула-
стын үндөзүн эрге-ажык-
лыгыга дугаажур болгаш тай-

быктың база айымыл чок
чоруктуң херээнге бараан
болур деп санаашкан;
хамааты тайбышын бол-
гаш националдар аразында
чөпшээржилгени камгалай
арттары дээш боттары-
нын харысалгазын меде-
реп билбилаан;

Хамаарышпас Күрүнелер-
ниң Деменжигезиниң тур-
гузар дугайында дугуржула-
нын сорулгаарын база
принциптерин деткип,
дараазында чүүлелери ме-
делеп тур:

Деменжигезиниң киржик-
челери аразында калы
ажылдажылга дең эргелин
принциптин өзүгаар коорди-
нация (дүшүртүкчү) албан
челерин дамчыштыр бот-
тыр, оларын дең эргелин
үндөзүннөң тургузар, олар
Деменжигезиниң киржикче-
лериниң аразында дугуржу-
ла-биле тодараттынар чурум
өзүгаар ажиллаар, ол ал-
бан челерин күрүне-даа
өвөс, күрүнелер кырында
тургузар-даа өвөс болур.

Делегейге стратегтиг бы-
жык турум болгаш айымыл
чок чорукту хандырар со-
рулга-биле шери-стратегтиг
куштерге каттышкан коман-
дылаады болгаш адролук
чөпшөөк чыгыс аай кон-
рольду арттырар; кайы-ка-
йызынын адролук чөпшөөк
чок болгаш (азы) нейтрал
чүткүлүг талалар хүндүлээ-
шкан.

Хамаарышпас Күрүнелер-
ниң Деменжигезиниң бүгү
киржикчелериниң чөпшөөк
жилгези-биле апаа мурун-
дагы ССР Эвэлиниң ке-
жигүнери күрүнелерин, а
ол ышкаш Деменжигезиниң
сорулгаларын болгаш при-
нциптерин хүлээп көрүп ту-
руп өскө-даа күрүнелериниң
каттыгын киреринге анык.

Нинти экономиктиг де-
вискээр, нинти-европа бол-
гаш европа-азия рыногун
хөвирлөп тургузарыңга бол-
гаш хөгжүдериңге чүткүдү
бадыткаар.

Хамаарышпас Күрүнелер-
ниң Деменжигезиниң тур-
густунганы-биле Совет Со-
циалистиг Республикалар
Эвэлиниң бодунуң догунна-
рын соксадыр.

Деменжигезиниң киржик-
челери күрүнелер боттары-
нын конституцияларынын
чүүлдеринде көрдүгенин
өзүгаар мурундагы ССР
Эвэлиниң керээлериңден
болгаш дугуржулгаларыңдан
үнер делегей хүлээлгелерин
күсөдириниң магадылаар.

Деменжигезиниң киржикче-
лери күрүнелер бо Декла-
рациянын принциптерин хаж-
жык чокка сагырың хүлээ-
нип тур.

Азербайжан Республика
дээш А. МУТАЛИБОВ,
Армения Республика
дээш Л. ТЕР-ПЕТРОСЯН,
Беларусь Республика
дээш С. ШУШКЕВИЧ,
Казахстан Республика
дээш Н. НАЗАРБАЕВ,
Кыргызстан Республика
дээш А. АКАЕВ,
Молдова Республика
дээш М. СЕНГУР,
Россия Федерациязы
(РФСР) дээш Б. ЕЛЬЦИН,
Таджикстан Республика
дээш Р. НАБИБЕВ,
Туркменистан дээш
С. НИЯЗОВ,
Узбекистан Республика
дээш И. КАРИМОВ,
Украина дээш Л. КРАВ-
ЧУК,
Алма-Ата, 1991 чылдың
декабрь 21.

Б. ЕЛЬЦИННИҢ АЯН-ЧОРУУ

РИМ. РФСР-ниң Президентизи Б. Н. Ельцин эрткен
неделениң төңүзүнде Италияже албан хуунуң аян-чо-
руун кылган. Римниң Фьюмичино аэропортуңга Б. Ель-
цинниң уткурунун өзүлалыңга Россиянын гоним бир
дугаар чаңгыланган. Италиянын президентизиниң Квири-
нал ордузунга итали удуртукчулар-биле чугаалажыш-
кыннар болган. Апаа Б. Ельцин Италиянын Президен-
тизи Ф. Коссигани Россияга аян-чорук кылдырыңче ча-
лаан.

Италиянын кабинет чөвүлелинниң хуралында 1500 мил-
лиард лира чээш тыпсырынын дугайында шийитир
хүлээп алдыган.

Квиринала чугаалажышкынынын доозулган соон-
да Россиянын Президентизиниң Италия Республиканын
дээди күрүне шаңгалың — Улут крестиниң кавалери ор-
денин тыпсырынын өзүлалыг болган. Ону Италиянын
президентизи Франческо Коссиа Б. Ельцинге тыггысан.

Б. Ельцин Италиянын Министрлер Чөвүлелинниң дар-
газы Дж. Андреотти-биле чугаалажышкын кылган,
Итали парламентиң депутаттар палатазынын даргазы
Л. Иотти база сенат даргазы Дж. Спадаolini-биле бесе-
далашкан.

Аян-чорук үезинде «Италия Республика биле Россия
Совет Федеративтиг Социалистиг Республиканын ара-
зында харылааларынын үндөзүннөң дугайында»
кады кылган декларацияга болгаш өскө-даа докумен-
тилерге ат салган.

РФСР-ниң Президентизи Италиянын наймылазы
Римден мурунугагы ССРЭ-нин эвилелешкен республи-
калары бооп турган хамаарышпас күрүнелериниң ул-
тукчуларынын Алма-Атага эртер ужуражышкынынга
кирири-биле ынаар ужулдупкан.

Азербайжан Республика
дээш А. МУТАЛИБОВ,
Армения Республика
дээш Л. ТЕР-ПЕТРОСЯН,
Беларусь Республика
дээш С. ШУШКЕВИЧ,
Казахстан Республика
дээш Н. НАЗАРБАЕВ,
Кыргызстан Республика
дээш А. АКАЕВ,
Молдова Республика
дээш М. СЕНГУР,
Россия Федерациязы
(РФСР) дээш Б. ЕЛЬЦИН,
Таджикстан Республика
дээш Р. НАБИБЕВ,
Туркменистан дээш
С. НИЯЗОВ,
Узбекистан Республика
дээш И. КАРИМОВ,
Украина дээш Л. КРАВ-
ЧУК,
Алма-Ата, 1991 чылдың
декабрь 21.

ХАБАРОВСК. Ында 1992 чылдың январьда самолёт-
тар-биле ол-бо чорур билеттерин садып эгелзэн. Билет-
териниң өртзө чаа тарифтер өзүгаар үш катап өскөн.
(Биске база ол хире уладыр чаалаас). Хабаровскиден
Москва чөдир билетин өртзө 176 рубль тургалың ор-
нунга ам 546 рубль апарган.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

КЫСКА МЕДЭЭЛЕР

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Декабрь 22-де апаа митинг эр-
кен. Оон эгелекчилери — ажилчыларынын Ленинград
чөвүлели, ажилчы чоңнар фронтунун Ленинград катты-
жыкыны болгаш «Коммунистер — хамаатыларынын эр-
гелери камгалаар дээш» шимчээшкын — ону «аш
оочурлар», кел чыдар түрени чорукка база социал
чөптүг эвес байдалга удур акция кылдыр организа-
тап турар. Ол-ла хүн Москвага «аш оочурларын» чыскаал-
дары эргелин.

ХАБАРОВСК. Ында 1992 чылдың январьда самолёт-
тар-биле ол-бо чорур билеттерин садып эгелзэн. Билет-
териниң өртзө чаа тарифтер өзүгаар үш катап өскөн.
(Биске база ол хире уладыр чаалаас). Хабаровскиден
Москва чөдир билетин өртзө 176 рубль тургалың ор-
нунга ам 546 рубль апарган.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» содунуң айтканы-биле алырга — амыдыралга
ажылаар элестир энергиязынын үндөзүн үш катап
өскө-биле тайылбырлаттынар.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГ. Келер чылдың эгезинде бистин
башкыска дүжөр моннирлениң бирээзи — «Кежээки Пе-
тербург» сод

Спорт Спорт Спорт

АЧЫР-ДАЧЫР ТУДУШКАН

Элэди солдар аразына Чернышев аттыг шаңнал дээш Бүгү-россияны бокс маргылдааы Хакасиянын Черногорскте болуп эркен. Аааа ийи чүс хире спортчу киришкен. Чүгө Россия Федерациязынын эвес, Казахстанны, Узбекистаннын командалары келген. Эркен чыдарга бодаарга, оларнын белеткели эки, ынчангаш шаңналдыг черлер дээш демисел шыгыгы болган.

Тыва Республиканын шилдене командалар орта кир-жип чораан. Оларнын иш-

тинден алды кижини шаңналдыг черин алган. Кызылдың № 14 школазынын өреникчиси Александр Сычев (44 кг), Кызыл районуну Кунгуртуг ортумак школазынын төлээни Берзи Саян (54 кг) боттарынын деизилеринге бирги черлерин ээлээн. Өвүрүнү Хандагайты ортумак школазынын спортчулары Сугежик Чаян (46 кг), Мergen-Херел Монгуш (48 кг) ийиги шаңналга төлөткү болган. Кызылдың № 9 школазынын өреникчиси Сотпа Эрес (54 кг), Кунгуртуг ор-

тумак школазынын төлээни Сат Саян (48 кг) үшүк черлерин ээлээн. Мergen-Херел Монгуш бокс талазы-биле мергендигин, белет-келдини көргүзүп, «Тин-лелгеже чүткүл дээш» деп тускай шаңналды алган.

Бокс талазы-биле республиканын улуг тренери, команданын удуртукчуу Дон-ган Борис бо улуг маргылдаагы шын болгаш шыгыгы судьялааш, тускай шаңналды алган.

(Бистид корр.)

ДӨРТ КОМАНДА АРТКАН

Хоккейге чурттуг бирги чери дээш чемпионатка дөрт-дөрт команда кирген. Ол дээрге, Москваның «Динамо», Воскресенскийн «Химик», Усть-Каменогорскийн «Торпедо», болгаш Нижний Новгородтун база-ла «Торпедо» командалары болуп. Ийиги бөлүктө — Москваның үш клубтары — ЦСКА, «Крылья Советов», «Спартак» база Челябинскийн «Трактор» кирип турар.

А март айык ийиги чартында медалдар дээш дөрт команда туттур.

Амдызында ийи долган-дыгы оюн соонда, үжөн оюнуну чээрби бейин удуш алгаш, Москваның «Динамо» командалары мурнап турар. Оюн соонда — ЦСКА болуп турар.

СЮКГОЛЬМ. Швецияның бирги чери дээш маргылдаада амдызында чээрби ийи оюн болган. Бинда Малмьеден келген клуб-тук хоккейчилери 3:4 санын мурнап турар. Оюн соонда «Фарьстад» болгаш найыскалдык «Юргорден» командалары чоруп турар.

ХЕЛЬСИНКИ. Финляндияны чемпионатында Турку хоорайдан келген ТПС клубуну хоккейчилери мурнап берген. Чээрби тос оюн соонда, ол 4:1 санын болуп турар. Оюн соонда — найыскалдык «Йокерит» үжөн сес санын чоруп олар.

АТ МУНАРЫ. Токио. Японияны айт спортуну чоочуну Такеми Сасаки профессионал маргылдаада киришкен, 6500 (!) удаа тийген. Ол маргылдаада 1960 чылдан бээр кирип келген, 50 харлыг.

Ам-даа шыдагыже маргылдаада кирип мен — деп, ол сөөлүг ийи тийел-гезини соонда чугаалаан.

КАТТЫЖЫШКЫННИ ТУРГУСКАН

БРЮССЕЛЬ. Европа ке-ээнге спортту сайырадыг талазы-биле Европаның

спорт каттыжышкыны (ЕСК) тургустунган дуга-йында ДНА агентствозу дынаткан.

Чаа организацияны тургузукчулары болуп-биле спорт эвилелдерини, кады ажилдажылганы национал олимпий комитеттерини болгаш Европа чурттарынын чакатарынын база спорт конференцияларынын 50 ажыг төлөөлери ат салган.

ИТАЛИ ХОККЕИ

МОСКВА. Спорттук бо хевиринге маргылдааны Москваның спорттук Биче ареназына Италияны бол-гаш Россияны командалары көргүскөн, 8:1 сан-биле Россияны төлөөлери тий-лээн. Мою мурунда үе-лерде болза мынчан «Иза-вествестия» шаңналы дээш хоккей маргылдаалары чо-руп турар болгай.

Бо удаада итальяннар кол-дуунда-ла мамгаланып, шоолу халдайын турганнар. Оларнын аразындан эртен чылдың эки ойнакчызы Газзано Орландо чагыс шайбаны хаалгане кириген. Ол оюнну совет арбитр Николай Морозов хайгаараан.

ШАНАК

ВЕНА. Шанак спортунга делегей кубогу дээш Австрияны Игас чоогунда бо-луп турар маргылдаанын дөрткү чадазына ол чер чурттуг спортту кыс Дорис Нейер тийген. Германияны төлөөни Сюзен Эрдиан оюн бичи-ле ооздалаш, ийги-ги шаңналды чаалап алган.

Уш дугаарында — Нейерини дунмазы Ангелика бол-ган. Маана совет спортчулар Надежда Данилина, Ната-лья Якушенко болгаш Ири-на Губкина олар алдыгы, тоску база ону черлерин ээлээннер.

Нинти көргүзүлгө талазы-биле Эрдиан мурнап турар, оюн соонда Дорис Герма-ниядан Габриэле Кохлиш үшүк черде.

ХАМЫК ЧҮВЕ

АКШАГА ҮЗЕР

ПРАГА. Чадаг-тергеге

келир чылда делегейини бирги чери дээш болуп мар-гылдаанын оркомитетини даргазы Ирак Чирныйн дынатканы-биле алырга, Германияны чадаг-терге спорттук федерациязы ак-ша-тогериктиң чедилгезинге барымдаалааш, ол маргы-лдаалары эрттиреринге ки-ришпес деп турар дээрин АН агентствозу дынат-кан.

Ам ол маргылдааны эрт-тирер-эрттирбенин дуга-йында чугаа база-ла акша-тогерик-биле бергедеп турар. Польша болгаш Чехословак талааларын аразына ян-варын эгезинде болуп.

Эркен чылын бо мар-гылдаалар бо ийи чурттуг деизилеринге чүгө тос чадага, кыскалаткан арга-биле эркен.

«Бир эвес мындыг бедик деизилди маргылдааы моон сонгаар болбас апаар болза, спорттук бо хевиринге улуг чидирг болуп апаар» деп, Черны айткан.

ФУТБОЛ МЕДЭЭЛЕРИ

ПРАГА. Чехословак тре-нерлерин болгаш журна-листтерин аразына чорут-кан айтырыгын түнелдинде итали клубтук спортчузу То-маш Скухравы бо чылдың эки эки футболдун деп ала-ткан. Француз спортчу Любо-мир Моравчук болгаш Любош Кубик олар ийиги-үшүк черде болганнар.

ЛОНДОН. Англияны че-пионатында мурнап турар «Манчестер юнайтед» ко-манданын удуртукчуу бо-лудун «Олд траффорд» ста-дионунче командаларын, «арыкчыларын» кирибес деп шиптирилээн. Оюн чылда-гааны — стадионну эде кылыр болгаш олче кирер экинтерин улгаттырар ажилдарын эгелээр-биле холбашкан. Чүге дээ «Олд траффордче» хары угда 60 муң кижи кирип турган. Ону эде кылган соонда, тура коор черлерин ап кааптар. Ынчангаш чүгө 34 муң кижи олудуп алгаш көөр.

Май-оол БАЗЫР.

Ажыл-ишчи кады ажилдажылганың «НАЙЫРАЛ» ассоциациязы

чаа ажиттыг делегей биржазында брокер олуттарын (ажылдаар чер) арендага дужаап (азы дугуржулга ёзугаар садып) турар. Бир олутту арендаалар (хөлезиге бээриниң) чижек өртээ—200 муң рубль.

САДЫГ СЕКЦИЯЛАРЫНЫҢ ХАРАКТЕРИСТИКАЗЫ

1. Биржа бараанының (чиг эттиң) секциязы — чиг этти, казымал үнелиг байлактарны, тараа культураларын болгаш өске-даа чүүлдерни делгээр.
2. Биржаны эвес барааннар (чоннуң хереглел барааннарының) секциязы — амыдыралга болгаш бүдүрүлгеге ажыглаар барааннары делгээр
3. Интеллектуалдыг өнчүнүң, күш-ажылчы курлавырларның, гуманитарлыг харылзааларның болгаш эртемге үндөзилеттинген технологияларның секциязы

— эртем-техниктиг чогаалдыгаларны (дооскан болгаш дугуруштунган), патент-чөпшээрел бижик-терни, автор херечилелдерин, лицензияларны, ноу-хауну, программа продуктуларын, технологиялар, алгоритмнер тайылбырын бөлүк кижилерге, коллек-

тивтерге, бүдүрүлгелерге болгаш ажил-чорудулга-нын бүгү адырларына хамаарыштыр хуу кижилер-ге-даа керээ ёзугаар ажилдаарының эртемге үнде-зилеттинген саналдарын (эртем, техника, культура, спорт, специализааан бүдүрүлгелер) делгээр.

4. Технологиялар болгаш технологтуг чорудулгалар секциязы

— технологтуг чорудулгаларны, технологтуг шу-гумнарга, заводтарга эптээр кылдыр кылган белен

кезектерни болгаш өске-даа чүүлдерни делгээр.

5. БИЗНЕСИҢ БОЛГАШ ТУРИЗМИҢ АРТ-ШОУЗУ

— чогаалдык коллективтерини гастрольдарын болгаш ажил-чорудулгазын организаастаар база эрттирер, культура-массалыг хемчеглерни, делгел-гелерни, конкурстарны, реклама продукциязын (те-левидениениң реклама үезин, солуннар, журналдар арыннарын, чарлал ачы-дуза чедирилгезин) органи-заастаар талазы-биле чагыгларны хүлээп алыр, уран

чүлдүн чогаалдарын (картина-чуруктарны, скульп-тураларны, чоннуң уран чогаалдыгаларының кылыг-ларын болгаш өскелерни-даа), номнарны, чо-гаалдарнын хол-биле бижимелдерин, турисчи путевкаларны, дыштанылга бажынарнынга, санато-рийлерге баар, круизтер кылыр путевкаларны база өске-даа чүүлдерни садар.

6. ШИМЧЕВЕС ЭТ-ХӨРӨҢГИ СЕКЦИЯЗЫ

— квартираларны, бажынарны, деринишкенин тудугларны, а ол ышкаш арендага чүве дужаар эр-гени, тудуг керээзин чарар, доозулбаан тудуг кылыр

эргени, бисте болгаш даштыкыда доозулбаан тудуг-ларны, чаа тудугларны кылыр дугайында керээлери делгээр.

7. ТРАНСПОРТ-ФРАХТ СЕКЦИЯЗЫ

— транспорт аймаан, транспорттун ачы-дуза чедирилгезин, фрахт талазы-биле ачы-дуза чедирил-гезин, склад бажынарнын арендаалар талазы-биле ачы-дуза чедирилгезин, барааннары шыгжаар бол-гаш дажыглар үеде оларны кадагалаар база страхование кылдырар талазы-биле ачы-дуза чеди-

рерин, чүк дажыглар чүүлдер аймаан, одаар чүүлду болгаш кывар-чаар материалдарны кадага-лаар талазы-биле ачы-дуза чедирилгелерин, белет-кел-склад болгаш консигнализациянын ачы-дуза чедирилгелерин хандыраар.

8. АГРОСЕКЦИЯ

— агроулетпур комплекзинин продукциязын (чемпишчилгелерни, мал чемнерин болгаш оон-даа өске), аш-чем продуктуларын, ликер-водка кылыг-

ларны, ижер суксуннарны, сигареталарны, агроулет-пур комплекзинге ажыглаар бүдүрүлгенин чепсек-хемчелдерин делгээр.

9. ФОНД СЕКЦИЯЗЫ

— үнелиг саазыннарны ээлээр эргелерни болгаш өске-даа чүүлдерни делгээр.

Даштыкыда кады ажилдажылга чору-дуп турар кижилеринер садыггажылга үе-зинде барааннарын, ачы-дуза чедирилгеле-рин, чагыгларны биржага делгеп болуп. Ва-люта акша-биле болгаш бартерлиг садыг-жылганы кылырын бүгү секцияларга чөп-шээрээн.

«НАЙЫРАЛ» ассоциациязы-биле керээлери, дугуржулгаларны дүрген кылырынче далажып көрүңер!

ОЛ ДЭЭРГЕ—СИЛЕРГЕ ИДЕГЕЛДИГ БОЛГАШ АЖЫКТЫГ БОЛУР, БОДУҢАР-ЛА БҮЗҮРЕП КӨРЕ БЭЭР СИЛЕР!

АГАР САНЫ: «Тыва содбанк» № 363305.

Тыва Республиканын Ном үндүрер чер, полигра-фия болгаш ном садыгынн херектеринин талазы, биле күрүне комитетинин типографиязы. Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажы № 1.

оралачылары — 3-45-93; кылдыр болгаш улус өредилге 3-39-15; улус депутаттар Советте-риния — 3-34-92; ийитилел 3-34-98; меңзээр болгаш спорт — 3-41-23; ораалачылары — 3-43-34; Редактор — 3-43-34; Хүлээп алыр чер — 3-34-26; ораалачылары — 3-33-91; харысалгалы секретарь — 3-34-92;

культура болгаш улус өредилге 3-39-15; улус депутаттар Советте-риния — 3-34-92; ийитилел 3-34-98; меңзээр болгаш спорт — 3-41-23; ораалачылары — 3-43-34; Редактор — 3-43-34; Хүлээп алыр чер — 3-34-26; ораалачылары — 3-33-91; харысалгалы секретарь — 3-34-92;

культура болгаш улус өредилге 3-39-15; улус депутаттар Советте-риния — 3-34-92; ийитилел 3-34-98; меңзээр болгаш спорт — 3-41-23; ораалачылары — 3-43-34; Редактор — 3-43-34; Хүлээп алыр чер — 3-34-26; ораалачылары — 3-33-91; харысалгалы секретарь — 3-34-92;

культура болгаш улус өредилге 3-39-15; улус депутаттар Советте-риния — 3-34-92; ийитилел 3-34-98; меңзээр болгаш спорт — 3-41-23; ораалачылары — 3-43-34; Редактор — 3-43-34; Хүлээп алыр чер — 3-34-26; ораалачылары — 3-33-91; харысалгалы секретарь — 3-34-92;

Чарлалдар Бюрозу

Телевидение

ДЕКАБРЬ 24
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
6.30 «Эртен» 9.05 «Чүрек даш эвес» Уран-чечен теле-фильм. 1-ги, 2-ги серияла-ры.

15.35 «Лабиринтиже ки-рер ажи» Беш сериялыг уран-чечен телефильм. 2-ги серияла. 16.45 Уругларнын музыка куду. 17.30 «Чем-пионнар-биле» кады. 17.45 Сонуургаарга. 18.00 ТМА. 18.20 Мультфильм. 18.25

КИНО

ДЕКАБРЬ 24-ТЕ
«НАЙЫРАЛ»: Вие за-

«Антропо» студия көргү-зүп тур. 18.40 «Ажык-кон-чаа сүер чорук болгаш по-литика». 19.25 Уран-чечен телефильминин баштайгы көр-гүзүү. 21.00 Информастыг программа. 21.35 Э. А. Ше-вардина-биле интервью. 22.15 «Элдегит таварылга, азы бурган төртүнүгенин байырдалы». 00.15 ТМА. 00.30—01.10 Автораллар. Париж—Триполи—Кейптаун.

ИЙГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 Эртенги гимнастика. 8.20 Француз — дыл. 1-ги чылы. 8.50 Француз дыл. 2-ги чылы. 9.20 Мультфильм. 9.30 Барымдаалыг фильм. 9.55 Авторлар программала-

кона (Франция) 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00 (кино-панорама) шактарда.

ВИДЕОЗАЛ: Чынг Ди 9.40, 11.40, 13.40, 15.40, 17.40 шактарда. «ПИОНЕР» Короткие ру-

кы. 11.00 «Маргыштыг чуга-га». 13.00—13.30 «Кады-шыл».

17.15 «Хостуг Дон» ырлап чылдыр. 17.35 Мультфильм. 17.45 «Али-чорукчулар клубу».

КЫЗЫЛДАН
18.45 Уругларга фильм. 19.10 «Экиенер». Инфор-мастыг программа. 19.45 Медээлер. 19.55 Чарлалдар.

МОСКВАДАН
20.00 Медээлер. 20.20 «Тамчыктыг удурар, чаш-тар». 20.35 С. К. В. 20.45 «Аркадий Арканов өнүктү-ри-биле болгаш өнүктүрчү-ге». 22.05 Ф. Дюрренматт. «Эртен». Телеинини баш-тайгы көргүзүү. 22.55 Ре-клама. 23.00 Медээлер. 23.25—00.25 Барымдаалыг фильм.

УШУК ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
18.45 Мультфильм. 19.15 «Ыраккы Чөөн чүк». Теле-допчулал. 19.55—20.00 Ре-клама.

кава 9.00. Возвращение муш-кетеров 10.40, 13.00, Том-бой (АКШ) 15.20, 19.20, Луна-44 17.20 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Высококра-ственная ночь 12.30, 14.20, 16.10, 18.00 шактарда.

Солун неделяда 5 катан үнер. Хемчээли 2 парлалага амазы.

Тиражи 27007 экз.

Чагыт № 1006.